

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

**Збірник наукових праць
№1 (284)**

Київ 2025

**Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць
Вип. 1 (284). – К., 2025. – 164 с.**

Рекомендовано Вченою радою ДНДІМЕ

Протокол №1 від 15.01.2025 р.

Збірник статей присвячено науковим здобуткам молодих науковців – аспірантів та здобувачів наукових ступенів кандидата та доктора економічних наук. Він охоплює широкий спектр проблем із таких напрямів:

- макроекономічні аспекти сучасної економіки;
- інноваційно–інвестиційна політика;
- економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності;
- розвиток регіональної економіки;
- соціально–трудова проблеми.

Розраховано на науковців і спеціалістів, які займаються питаннями управління економікою та вивчають теорію та практику формування ринкових відносин в Україні.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 р. № 1643 даний збірник віднесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, категорія «Б».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

СТУДІНСЬКА Г.Я., доктор економічних наук (головний науковий редактор)
ХОДЖАЯН А.О доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ПАСІЧНИК Ю.В. доктор економічних наук, професор (заступник наукового редактора)
ЗАХАРІН С.В., доктор економічних наук, с.н.с. (заступник наукового редактора)
АЛЕКСЄЄВ І.В., доктор економічних наук, професор
НЕБОТОВ П.Г., кандидат економічних наук, директор
ВАРНАЛІЙ З.С., доктор економічних наук, професор
ГУЖВА І.Ю., доктор економічних наук
КИЗИМ М.О., доктор економічних наук, професор, член–кор НАНУ
КУЛЬПІНСЬКИЙ С.В., доктор економічних наук
КОРНЄЄВ В.В., доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЧАК С.В., доктор економічних наук, професор
ЛОПУШНЯК Г.С., доктор економічних наук, професор
КИЧКО І.І., доктор економічних наук, професор
ШОСТАК Л.Б., доктор економічних наук, професор
ГАРБАР Ж.В., доктор економічних наук, доцент, професор
ЧЕРКАШИНА К.Ф., кандидат економічних наук, доцент
ІВАНОВ Є.І., кандидат економічних наук (відповідальний секретар)

МІЖНАРОДНА РЕДАКЦІЙНА РАДА

АГНЄШКА ДЗЮБІНСЬКА, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту підприємства
АДАМ САМБОРСЬКИ, доктор філософії, Економічний університет м. Катовіце Польща, кафедра менеджменту підприємства
ВІРГІНІЯ ЮРЕНІСЕНЕ, професор, доктор наук, завідувач кафедри філософії та культурології, Каунаський факультет, Вільнюський університет, Литва
ГОРБОВИЙ АРТУР ЮЛІАНОВИЧ, професор, доктор технічних наук, Словацька Академія аграрних наук, член відділення економіки та менеджменту, (Словацька республіка)
ДІАНА СПУЛБЕР, доктор філософії, Університет Генуї, асистент професора кафедри філософії суспільств, м. Генуя (Італія)
ІВАН ТЕНЕВ ДМІТРОВ, професор, доктор економічних наук, Університет «проф. д-р Асен Златаров», завідувач кафедри економіки і управління, м. Бургас (Болгарія)
МІТАР ЛУТОВАЦ, професор, доктор технічних наук, Університет Уніон ім. Миколи Тесла, факультет індустріального управління, завідувач кафедри технологій, м. Белград (Сербія)
ЮРАЙ СІПКО, професор, доктор економічних наук, Словацька Академія наук, директор інституту економічних досліджень, м. Братислава (Словацька республіка)
СОФІЯ ВИШКОВСЬКА, професор, доктор наук, зав. кафедри організації і управління (факультет управління) Технологічно–природничий університет ім. Яна і Єнджея Снядецьких у Бидгощі, Бидгощ, Польща
СТЕФАН ДИРКА, доктор економічних наук, професор, Вища економічна школа, м. Катовіце, Польща, професор кафедри менеджменту і маркетингу. Міжнародний акредитор Міністерства науки і освіти Республіки Казахстан
ТОМАШ БЕРНАТ, професор, доктор наук, завідувач кафедри мікроекономіки, факультет економіки і менеджменту, Щецинський університет, Польща

Друковане періодичне видання «Формування ринкових відносин в Україні»

внесене в міжнародну базу даних періодичних видань:

ISSN 2522–1620

Key title: Formuvannâ rînkovîh vidnosin v Ukraïni

Abbreviated key title: Form. rînkovîh vidnosin Ukr.

Індексування і реферування: Україніка Наукова, Джерело

Міжнародні інформаційні та наукометричні бази даних: Google Scholar, Index Copernicus International (ICI), Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Формування ринкових відносин в Україні, 2025. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ 22545–12445ГПР від 20.02.2017 року

© Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, 2025

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

УДК 364.35:336.146.2:336.5

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15109375>

ПУЗИРЬОВА П. В.

Світовий досвід організації моделей недержавного пенсійного забезпечення: особливості та можливості для України

Предметом дослідження є теоретико-практичні аспекти світового досвіду організації моделей недержавного пенсійного забезпечення, а також визначення особливостей й можливостей для України.

Метою дослідження є аналіз світового досвіду організації моделей недержавного пенсійного забезпечення, що дозволить Україні створити ефективну, надійну та стійку систему недержавного пенсійного забезпечення.

Методи дослідження. В статті було використано наступні методи: аналіз літературних джерел; метод порівняльного аналізу; метод Кейс-стаді; таблично-графічний та ін. Поєднання цих методів дозволило отримати різноманітні дані для комплексного дослідження теми.

Результати роботи. Досліджено та проаналізовано світовий досвід організації моделей недержавного пенсійного забезпечення, який демонструє широкий спектр підходів до формування фінансової стабільності громадян після виходу на пенсію. Визначено, що одним із ключових аспектів успішного функціонування недержавного пенсійного забезпечення є довіра населення до фінансових інституцій та стабільність законодавчого регулювання. Встановлено, що країни, які досягли значних успіхів у цій сфері (Швеція, Чилі, Німеччина, Велика Британія, США та Австралія) активно впроваджують механізми стимулювання пенсійних накопичень. Досвід різних країн свідчить про ефективність поєднання обов'язкових і добровільних накопичувальних систем. Визначено та проаналізовано основні світові моделі недержавного пенсійного забезпечення: Модель 1. Трирівнева пенсійна система; Модель 2. Недержавні пенсійні фонди; Модель 3. Корпоративні пенсійні програми; Модель 4. Індивідуальні пенсійні накопичення. Встановлено, що для України використання світового досвіду є особливо важливим, оскільки державна пенсійна система знаходиться під значним фінансовим навантаженням через демографічні зміни та дефіцит Пенсійного фонду.

Галузь застосування результатів. Національна економіка, бюджетна політика, страхування, економіка праці, фінансова система, державне регулювання.

Висновки. На основі аналізу світового досвіду у сфері недержавного пенсійного забезпечення було сформульовано та запропоновано такі рекомендації для України: запровадження

механізму автоматичної участі (Велика Британія); розвиток корпоративних пенсійних програм (Канада та Японія); диверсифікація інструментів інвестування (США та Австралія); підвищення довіри до недержавних пенсійних фондів; підвищення фінансової грамотності населення; оптимізація державного регулювання та податкових стимулів; запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи (Швеція); модернізація інформаційних систем та цифровізація. Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить Україні створити ефективну, надійну та стійку систему недержавного пенсійного забезпечення, що сприятиме фінансовій стабільності майбутніх поколінь.

Ключові слова: світовий досвід, недержавне пенсійне забезпечення, пенсіонери, модель, корпоративні пенсійні програми, інструменти інвестування, недержавні пенсійні фонди, обов'язкова накопичувальна пенсійна система, цифровізація, фінансова стабільність.

PUZYROVA. P. V.

International experience in organising non–state pension provision models: features and opportunities for Ukraine

The subject of the research is the theoretical and practical aspects of the global experience of organising non–state pension provision models, as well as identifying features and opportunities for Ukraine.

The aim of the research is to analyse the global experience of organising non–state pension provision models, which will allow Ukraine to create an effective, reliable and sustainable non–state pension provision system.

Research methods. The following methods were used in the article: analysis of literature sources; comparative analysis method; case study method; tabular and graphical methods, etc. The combination of these methods allowed to obtain a variety of data for a comprehensive study of the topic.

Results of the investigation. The author researched and analysed the world experience of organising non–state pension provision models, which demonstrates a wide range of approaches to the formation of financial stability of citizens after retirement. It is determined that one of the key aspects of the successful functioning of private pension provision is public confidence in financial institutions and the stability of legislative regulation. It is established that countries that have achieved significant success in this area (Sweden, Chile, Germany, the United Kingdom, the United States and Australia) are actively implementing mechanisms to stimulate pension savings. The experience of different countries demonstrates the effectiveness of combining mandatory and voluntary accumulation systems. The main global models of private pension provision are identified and analysed: Model 1. Three–pillar pension system; Model 2. Non–state pension funds; Model 3. Corporate pension programmes; Model 4. Individual pension savings. It is established that the use of international experience is especially important for Ukraine, since the state pension system is under significant financial pressure due to demographic changes and the Pension Fund deficit.

Scope of the results. National economy, budgetary policy, insurance, labour economics, financial system, state regulation.

Conclusions. Based on the analysis of international experience in the field of private pension provision, the following recommendations for Ukraine were formulated and proposed: introduction of an automatic participation mechanism (UK); development of corporate pension programmes (Canada and Japan); diversification of investment instruments (USA and Australia); increasing confidence in private pension funds; improving financial literacy of the population; optimisation of state regulation and tax incentives; introduction of a mandatory funded pension system. Implementation of the proposed recommendations will allow Ukraine to create an efficient, reliable and sustainable private pension system that will contribute to the financial stability of future generations.

Keywords: global experience, non–state pension provision, pensioners, model, corporate pension programmes, investment instruments, non–state pension funds, mandatory funded pension system, digitalisation, financial stability.

Постановка проблеми дослідження. Організація моделей недержавного пенсійного забезпечення є важливим елементом соціальної політики в багатьох країнах світу, оскільки дозволяє зменшити навантаження на державні пенсійні системи та забезпечити громадянам додаткові фінансові ресурси за настанням пенсійного віку. Проте ефективність недержавного пенсійного забезпечення залежить від різних чинників, включаючи законодавчу базу, рівень фінансової грамотності населення, довіру до фінансових інституцій, макроекономічну стабільність та механізми державного регулювання. У світі існують різні моделі організації недержавного пенсійного забезпечення, які відрізняються за рівнем участі держави, ступенем добровільності, джерелами фінансування та методами інвестування коштів. Досвід розвинених країн свідчить про ефективність поєднання обов'язкових і добровільних накопичувальних систем, проте для впровадження таких моделей необхідно враховувати економічні реалії та соціокультурні особливості конкретної країни. В Україні розвиток недержавного пенсійного забезпечення стикається з низкою проблем, зокрема недостатньою довірою громадян до фінансових установ, обмеженими можливостями інвестування пенсійних накопичень та нерозвиненістю фінансових ринків. У цьому контексті вивчення міжнародного досвіду може сприяти вдосконаленню національної моделі та формуванню ефективної системи, що забезпечить фінансову стабільність громадян після виходу на пенсію.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми недержавного пенсійного страхування представлені у наукових доробках таких вчених: Вовчак О., Гальків Л., Кулініч Т. та Жайворонок І. [2], які визначили основні завдання щодо створення ефективної пенсійної системи в Україні та розглянули макроекономічні, соціально–трудо-ві та демографічні чинники розвитку пенсійної системи України в цілому. Гаврилова Н. та Могилей А. [3] дослідили та проаналізували пенсійну систему України, яка знаходиться в процесі реформування і результатом якої має бути створення нових фінансових інститутів, а саме недержавних пенсійних фондів. Д'яконова І. та Пахненко О. [4] провели аналіз пенсійних систем країн Європейського Союзу за показниками очікуваної структури пенсійних активів, за джерелами коштів та структури ринку недержавного пенсійного забезпечення

та за типами пенсійних активів. Автори визначили альтернативні варіанти впливу держави на вирішення проблем достатності пенсійного забезпечення та проаналізували зміни в законодавстві європейських країн щодо зміни пенсійного віку. Малишко Є. [5–9] у своїх працях проаналізувала основні можливості від впровадження та розвитку кластеру, до якого входять страхова компанія, недержавні пенсійні фонди, банк та суб'єкт підприємництва, що в сучасних умовах є більш актуальним напрямком у розвитку суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення. Також Малишко Є. проаналізувала пріоритетні напрями розвитку загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення та навела рекомендації щодо подальшого ефективного функціонування накопичувального пенсійного страхування. Марич М. та Шупер А. [10] досліджували актуальні питання розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, де визначили можливість індивідуалізації процесу накопичення коштів на потреби пенсійного забезпечення, здійснили оцінку основних показників функціонування недержавного пенсійного фонду в Україні та визначили заходи, що забезпечать розширення географії та підвищення результативності функціонування мережі недержавного пенсійного фонду в Україні. Підлипна Р. [13], дослідження якої присвячено обґрунтуванню та інструментальному моделюванню інституційного регулювання недержавних пенсійних систем України, визначила механізм реалізації недержавного пенсійного забезпечення через територіальну диференціацію недержавних пенсійних установ. Також автором було з'ясовано роль діджиталізації для ефективного розвитку недержавного інструментарію пенсійного забезпечення. Смирнова І. та Хачікян С. [19] розглянули недержавні пенсійні фонди і завдяки зарубіжному досвіду встановили, що така система пенсійного забезпечення здатна забезпечити населенню набагато кращий рівень життя після виходу на пенсію. Автори обґрунтували необхідність удосконалення чинної пенсійної системи на підставі розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Ус, М. та Ачкасова С. [22] дійшли висновку, що необхідний комплексний розгляд питання та визначення напрямків реформування пенсійної системи, виявлення можливості використання ризик–орієнтованого підходу до стратегії формування системи накопичувального пенсій-

ного забезпечення. Проте, питання що стосуються міжнародного досвіду організації моделей недержавного пенсійного забезпечення потребують більш ґрунтовного та науково-теоретичного дослідження, оскільки в контексті інтеграції України до ЄС рекомендації щодо поліпшення роботи недержавного пенсійного забезпечення підвищать довіру населення до них та підсилять роль держави у розвитку недержавного пенсійного забезпечення в цілому.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід у сфері недержавного пенсійного забезпечення є важливим орієнтиром для країн, які прагнуть створити ефективну та стабільну систему пенсійного накопичення. У більшості розвинених країн пенсійне забезпечення базується на багаторівневій моделі, яка включає державну пенсію, обов'язкові або добровільні корпоративні програми та індивідуальні накопичення, що дозволяє мінімізувати ризики для громадян і забезпечити фінансову стабільність після виходу на пенсію [1–4]. Країни з розвинутою економікою, такі як США, Велика Британія, Канада, Німеччина та Швеція, мають значний досвід у розвитку недержавного пенсійного забезпечення, запроваджуючи різні механізми накопичення та інвестування коштів. Важливу роль у цих системах відіграють недержавні пенсійні фонди, страхові компанії та

інвестиційні установи, які надають громадянам можливість формувати власні пенсійні заощадження. Успішність недержавних пенсійних систем у різних країнах значною мірою залежить від рівня державного регулювання, податкових стимулів, фінансової грамотності населення та довіри до фінансових інститутів. Дослідження міжнародного досвіду у цій сфері дозволяє визначити найбільш ефективні моделі, адаптувати їх до національних умов України та вдосконалити існуючі механізми пенсійного забезпечення, щоб забезпечити гідний рівень життя пенсіонерів [2–7].

Світовий досвід у сфері недержавного пенсійного забезпечення демонструє різні моделі накопичувальних пенсійних систем, які залежать від економічного розвитку країни, рівня фінансової грамотності населення та державної політики. Основними світовими моделями є такі (рис. 1).

Розглянемо ці моделі більш детально.

МОДЕЛЬ 1. ТРИРІВНЕВА ПЕНСІЙНА СИСТЕМА (рекомендація Світового банку). Багато країн світу застосовують трирівневу пенсійну систему, яка включає:

Державний рівень – обов'язкове пенсійне забезпечення, що фінансується з податків.

Обов'язковий накопичувальний рівень – персональні пенсійні рахунки, які фінансуються із внесків роботодавців і працівників.

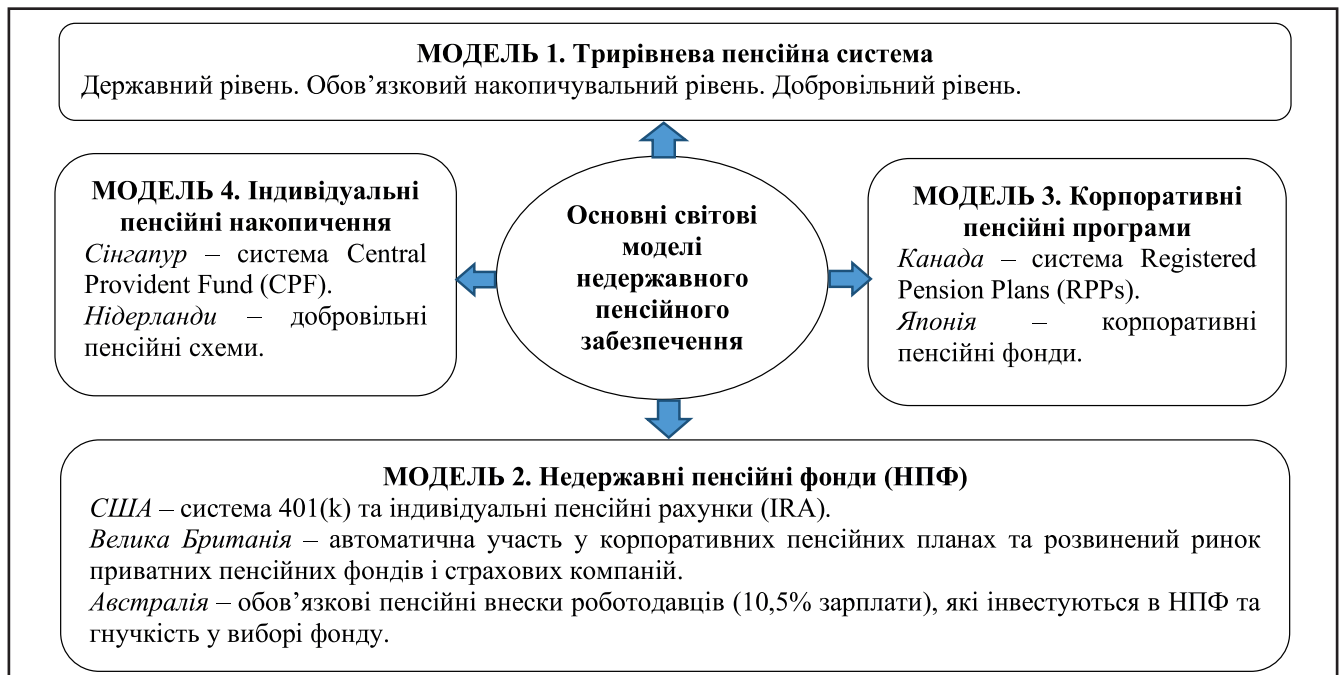

Рисунок 1. Основні світові моделі недержавного пенсійного забезпечення, що мають місце в сучасних умовах

Джерело: згруповано автором на основі [8–11].

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

Добровільний рівень – індивідуальні заощадження через недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, банківські програми тощо.

Державний рівень пенсійного забезпечення є основою національної пенсійної системи та забезпечує мінімальні гарантії соціального захисту громадян у старості. Це обов'язкова система, яка фінансується за рахунок податкових надходжень або страхових внесків, що сплачуються працюючими громадянами та роботодавцями. Головна сутність цієї моделі полягає у солідарному принципі, коли кошти, що надходять до бюджету або спеціального пенсійного фонду, спрямовуються на виплату пенсій нинішнім пенсіонерам, а майбутнє забезпечення працюючих залежить від подальших поколінь. Актуальність державного пенсійного забезпечення зумовлена демографічними та економічними викликами, зокрема збільшенням частки населення похилого віку та зменшенням частки працездатного населення. У багатьох країнах система потребує реформування через дефіцит пенсійних фондів і зростаюче навантаження на бюджет, де особливо важливим є пошук збалансованих механізмів фінансування, які б забезпечували стійкість пенсійної системи без надмірного підвищення податкового тиску [18–22].

Обов'язковий накопичувальний рівень пенсійного забезпечення базується на персональних пенсійних рахунках, що є важливою складовою системи соціального захисту, спрямованою на формування індивідуальних заощаджень для забезпечення гідного рівня життя у пенсійному віці. Сутність цього підходу полягає у створенні окремих рахунків для кожного учасника, на які перераховуються внески як з боку роботодавців, так і з боку працівників. Завдяки такій моделі кожен громадянин стає безпосереднім власником накопичених коштів, що дозволяє врахувати індивідуальні особливості доходів і забезпечити більш прозоре управління пенсійними заощадженнями. Важливість обов'язкового накопичувального рівня зумовлена необхідністю зменшення навантаження на державний бюджет у зв'язку з демографічними змінами, зокрема старінням населення, а також підвищенням вимог до якості пенсійного забезпечення [4–8].

Добровільний рівень пенсійного забезпечення охоплює індивідуальні заощадження громадян через недержавні пенсійні фонди, страхо-

ві компанії, банківські програми та інші фінансові інструменти. Сутність добровільного рівня пенсійного забезпечення полягає у можливості самостійного накопичення коштів для майбутньої пенсії шляхом регулярних або одноразових внесків. Громадяни можуть обирати зручні для себе форми заощаджень, виходячи зі своїх фінансових можливостей та довгострокових цілей. Основною відмінністю цього рівня є його добровільний характер, тобто участь у ньому не є обов'язковою, а залежить виключно від рішення особи.

Швеція має обов'язкову накопичувальну систему, що поєднує державне та приватне пенсійне забезпечення. Частина пенсійних внесків спрямовується на індивідуальні рахунки громадян у спеціалізованих інвестиційних фондах, що дає можливість кожному працівнику самостійно обирати, куди вкладати свої кошти, що сприяє збільшенню пенсійних виплат завдяки ефективному управлінню активами та забезпечує фінансову стабільність у старості. Чилі стала однією з перших країн, яка повністю перейшла на накопичувальну пенсійну систему, відмовившись від традиційної солідарної моделі [3–9]. У 1981 р. було запроваджено систему приватних пенсійних фондів (*Administradoras de Fondos de Pensiones, AFP*), які управляють індивідуальними рахунками громадян. Працівники обов'язково відраховують частину своїх доходів на пенсійні накопичення, а фонди інвестують ці кошти для їхнього примноження. Така система дозволила значно зменшити навантаження на державний бюджет, однак у довгостроковій перспективі постали виклики, пов'язані з нерівномірністю виплат та необхідністю додаткових реформ. Німеччина використовує комбіновану пенсійну систему, яка поєднує три основні компоненти: державну пенсію, корпоративні пенсійні програми та особисті заощадження громадян. Державна пенсійна система працює за розподільчим принципом, коли внески працюючих спрямовуються на виплати нинішнім пенсіонерам. Корпоративні пенсійні програми є важливим елементом підтримки доходів після виходу на пенсію, адже роботодавці можуть робити додаткові внески для своїх працівників. Особисті пенсійні заощадження, такі як інвестиційні рахунки чи страхові програми, відіграють роль додаткового фінансового захисту для громадян, що дозволяє їм забезпечити гідний рівень життя у старості [19–22].

Таким чином, світовий досвід демонструє різні підходи до організації пенсійного забезпечення, кожен із яких має свої переваги та недоліки. Використання комбінованих моделей, як у Німеччині, або індивідуальних накопичень, як у Чилі та Швеції, дозволяє країнам адаптувати свої системи до економічних реалій та соціальних потреб населення.

МОДЕЛЬ 2. НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ (НПФ). У багатьох країнах світу НПФ відіграють ключову роль у недержавному пенсійному забезпеченні. Пенсійна система США базується на поєднанні державного та приватного пенсійного забезпечення, при цьому значну роль відіграють накопичувальні програми, такі як 401(k) та індивідуальні пенсійні рахунки (IRA). Програма 401(k) є одним із найпопулярніших способів пенсійного накопичення для працівників, які можуть відкласти частину своєї заробітної плати на спеціальний рахунок із податковими пільгами. Роботодавці часто доповнюють ці внески, стимулюючи своїх співробітників до довгострокового заощадження. Головною перевагою 401(k) є можливість інвестування внесків у різні активи, зокрема акції, облігації та взаємні фонди, що дає змогу збільшувати капітал протягом багатьох років. Окрім цього, індивідуальні пенсійні рахунки (IRA) пропонують громадянам ще один спосіб добровільного накопичення. На відміну від 401(k), який зазвичай пропонується через роботодавця, IRA є особистою ініціативою громадян, які самостійно відкривають рахунки у фінансових установах і вибирають стратегію інвестування. Власники IRA можуть обирати різні типи активів, зокрема акції, облігації, інвестиційні фонди та нерухомість. Держава також стимулює цей механізм податковими пільгами, дозволяючи відкладати частину доходу без негайного оподаткування або отримувати податкові знижки під час виходу на пенсію, залежно від типу рахунку (традиційний IRA чи Roth IRA) [4–11].

Велику роль у функціонуванні американської пенсійної системи відіграють приватні компанії, які керують пенсійними фондами та інвестиційними портфелями громадян. Багато великих фінансових установ, таких як Fidelity, Vanguard та BlackRock, управляють мільярдами доларів пенсійних накопичень, пропонуючи різні інвестиційні стратегії. Такий підхід дозволяє забезпечити ефективне управління пенсійними активами та потенційно високий рівень доходу для майбутніх пенсіонерів. Таким чином, пенсійна система США є однією з найбільш

розвинених та гнучких у світі, оскільки дозволяє громадянам активно формувати свої пенсійні накопичення через різні механізми, включаючи корпоративні та індивідуальні програми. Завдяки поєднанню податкових стимулів, широкого вибору інвестиційних можливостей та активної участі приватного сектору ця система забезпечує фінансову стабільність американців у старості.

Велика Британія має добре розвинену систему недержавного пенсійного забезпечення, яка поєднує обов'язкові та добровільні елементи. Однією з ключових особливостей є автоматична участь працівників у корпоративних пенсійних планах, що означає, що роботодавці зобов'язані реєструвати своїх співробітників у пенсійних програмах за замовчуванням, при цьому працівники мають можливість відмовитися від участі. Такий підхід стимулює громадян до накопичення пенсійних коштів і підвищує рівень фінансової стабільності в майбутньому. Автоматичне зарахування до корпоративних пенсійних програм стало ефективним інструментом збільшення кількості людей, які формують власні пенсійні заощадження, оскільки багато працівників, не бажаючи здійснювати активні фінансові рішення, залишаються учасниками програми [6–11].

Окрім корпоративних пенсійних програм, Велика Британія має розвинений ринок приватних пенсійних фондів і страхових компаній, які пропонують громадянам широкий вибір фінансових інструментів для довгострокових заощаджень. Приватні пенсійні фонди працюють за принципом індивідуальних накопичень, дозволяючи людям самостійно обирати рівень внесків та стратегію інвестування. Страхові компанії пропонують різноманітні пенсійні плани, включаючи довічні анuitети, що гарантують стабільні виплати після виходу на пенсію. Такий підхід до пенсійного забезпечення дозволяє громадянам Великої Британії використовувати кілька джерел доходу у старості, поєднуючи державну пенсію, корпоративні накопичення та приватні заощадження, що забезпечує фінансову стійкість пенсійної системи та створює умови для підвищення рівня життя пенсіонерів.

Австралія має одну з найуспішніших пенсійних систем у світі, відому як Superannuation system, яка базується на обов'язкових внесках роботодавців та можливості добровільних заощаджень працівників. Основний принцип цієї системи полягає в тому, що всі роботодавці зобов'язані ві-

СОЦІАЛЬНО–ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

драховувати 10,5% від заробітної плати кожного працівника на його індивідуальний пенсійний рахунок у недержавних пенсійних фондах. Ці кошти інвестуються у різні фінансові активи, такі як акції, облігації, нерухомість та інші інструменти, що забезпечує їх зростання в довгостроковій перспективі. Система *superannuation* надає громадянам високу гнучкість у виборі пенсійного фонду, дозволяючи самостійно обирати фонд, що відповідає їхнім інвестиційним уподобанням та рівню ризику. Окрім обов'язкових внесків від роботодавця, працівники мають можливість здійснювати додаткові добровільні внески, що дозволяє їм суттєво збільшити свої накопичення. Держава підтримує такі ініціативи через податкові стимули та пільги для осіб, які активно формують свої пенсійні заощадження. Завдяки цій системі австралійці отримують значні переваги у вигляді стабільного фінансового забезпечення після виходу на пенсію. Високий рівень накопичень дозволяє зменшити залежність від державних виплат та забезпечити громадянам гідний рівень життя у старості. *Superannuation system* є прикладом ефективного поєднання державного регулювання та приватних інвестицій, що сприяє розвитку фінансових ринків та довгостроковій економічній стабільності країни [13; 18–22].

МОДЕЛЬ 3. КОРПОРАТИВНІ ПЕНСІЙНІ ПРОГРАМИ. У розвинених країнах компанії часто пропонують корпоративні пенсійні плани, що стимулюють працівників заощаджувати на пенсію.

Канада має розвинену систему пенсійного забезпечення, в якій важливу роль відіграють *Registered Pension Plans (RPPs)* – зареєстровані пенсійні плани. Ця система передбачає спільне фінансування пенсійних накопичень як працівниками, так і роботодавцями. Внески, які здійснюються в межах цих планів, інвестуються у різні фінансові активи, що дозволяє примножувати пенсійний капітал і забезпечувати громадянам стабільні виплати після виходу на пенсію. *Registered Pension Plans* можуть бути як визначеного внеску (де сума виплат залежить від накопичених коштів і їхньої інвестиційної прибутковості), так і визначеної виплати (де пенсіонер отримує фіксовану суму, що розраховується за формулою, враховуючи стаж і рівень зарплати). Така модель сприяє фінансовій стабільності пенсіонерів і водночас зменшує навантаження на державну систему соціального забезпечення.

У Японії корпоративні пенсійні фонди є важливою частиною пенсійного забезпечення працівників і фінансуються переважно роботодавцями. Ці фонди часто отримують державну підтримку, що робить систему більш стійкою та захищеною від економічних коливань. Роботодавці вносять кошти на індивідуальні пенсійні рахунки своїх працівників, що дозволяє формувати додаткові накопичення, які доповнюють державну пенсію. Японська пенсійна система розрахована на довгострокове інвестування, а частина корпоративних пенсійних фондів інтегрована в ширші державні програми стимулювання заощаджень. Завдяки цьому працівники отримують змогу формувати власний пенсійний капітал і забезпечувати собі фінансову стабільність після завершення трудової діяльності.

Таким чином, як у Канаді, так і в Японії широко застосовуються механізми корпоративного та індивідуального накопичення, що дозволяють громадянам отримувати додаткові джерела доходу на пенсії. Спільне фінансування пенсійних програм роботодавцями та працівниками, а також державна підтримка роблять ці системи ефективними та стабільними навіть у складних економічних умовах.

МОДЕЛЬ 4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ПЕНСІЙНІ НАКОПИЧЕННЯ. В деяких країнах робиться акцент на самостійне управління пенсійними заощадженнями.

Сінгапурська пенсійна система базується на Центральному резервному фонді (*Central Provident Fund, (CPF)*), який є обов'язковою накопичувальною програмою для всіх працюючих громадян і резидентів. *Central Provident Fund* виконує багатофункціональну роль, оскільки кошти, що акумулюються у фонді, можуть бути використані не лише для пенсійних виплат, але й для фінансування житлових потреб, медичного страхування та освіти. Особливістю цієї системи є те, що громадяни можуть самостійно обирати, у які фінансові інструменти інвестувати свої накопичення, що дає змогу ефективніше управляти власними коштами. Внески до *Central Provident Fund* здійснюються як працівниками, так і роботодавцями, що забезпечує стабільність системи та можливість формування значного пенсійного капіталу. Завдяки цій моделі пенсійна система Сінгапуру вважається однією з найефективніших у світі, оскільки поєднує державне регулювання з високим рівнем індивідуального контролю над заощадженнями [1–6].

У Нідерландах пенсійна система базується на багаторівневій моделі, яка включає державну пенсію, корпоративні пенсійні програми та індивідуальні накопичення. Державна пенсія надається всім громадянам після досягнення пенсійного віку та фінансується за рахунок внесків працюючого населення. Однак особливістю пенсійної системи Нідерландів є активна участь громадян у добровільних пенсійних схемах, які пропонуються професійними та корпоративними фондами. Близько 90% працюючих нідерландців беруть участь у додаткових накопичувальних програмах, що дозволяє їм отримувати суттєві додаткові виплати після виходу на пенсію. Ці програми часто підтримуються роботодавцями, які роблять внески разом із працівниками, що сприяє зростанню розміру пенсійних накопичень. Завдяки поєднанню державного, корпоративного та індивідуального рівнів пенсійна система Нідерландів забезпечує високу фінансову стабільність громадян у старості.

Пенсійні моделі Сінгапуру та Нідерландів демонструють різні підходи до організації накопичувального забезпечення. У Сінгапурі акцент робиться на обов'язкових внесках із можливістю самостійного інвестування, тоді як у Нідерландах значну роль відіграють корпоративні та добровільні пенсійні програми. Обидві системи є ефективними та сприяють фінансовій незалежності громадян після виходу на пенсію, що робить їх важливими орієнтирами для інших країн, які прагнуть реформувати власні пенсійні моделі.

Отже, для України вивчення світового досвіду у сфері недержавного пенсійного забезпечення є важливим кроком до побудови ефективної та стійкої пенсійної системи (рис. 2).

Одним із ключових напрямків, який може стимулювати розвиток недержавних пенсійних фондів, є запровадження механізму автоматичної участі у пенсійних програмах, подібного до моделі Великої Британії. Такий підхід дозволить суттєво підвищити рівень охоплення населення недержавними пенсійними програмами та сприятиме формуванню довгострокових заощаджень. Ще одним перспективним напрямком є розвиток корпоративних пенсійних планів, подібних до тих, що діють у Канаді та Японії. Такий підхід може стати важливим стимулом для українських компаній, адже він сприятиме залученню та утриманню кваліфікованих кадрів, а також підвищенню соціального захисту працівників. Для цього необхідно створити сприятливі умови, зокрема податкові стимули та державні гарантії, які б мотивували бізнес інвестувати у пенсійні накопичення своїх співробітників. Важливим чинником, який може підвищити інтерес громадян до пенсійних накопичень, є запровадження гнучких інструментів інвестування, як це реалізовано у США та Австралії. Гнучкість інвестування дозволить збалансувати ризики та дохідність залежно від індивідуальних уподобань і фінансових можливостей громадян. Для України важливо створити зрозумілу та надійну систему управління пенсійними активами, яка б забезпечувала високу ліквідність та стабільність інвестицій [18–22].

В результаті аналізу світового досвіду організації моделей недержавного пенсійного забезпечення можна визначити такі особливості та можливості для України (див. таблицю).

Таким чином, імплементація світового досвіду у сфері недержавного пенсійного забезпечення дозволить Україні посилити фінансову незалежність громадян на пенсії та зменшити наванта-

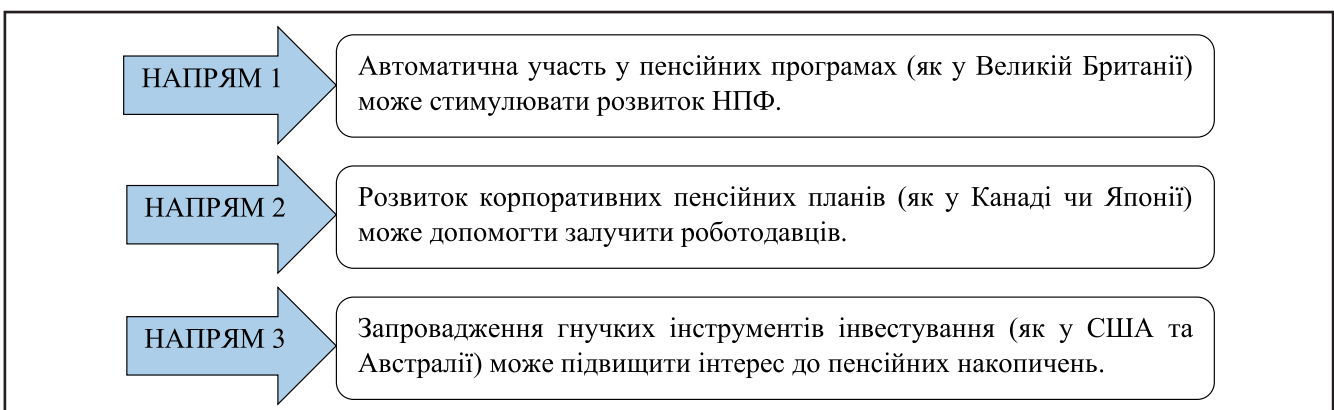

Рисунок 2. Можливі напрями до побудови ефективної та стійкої пенсійної системи в Україні

Джерело: запропоновано автором на основі дослідження [2–9]

Особливості та можливості для України

Особливості	Можливості
Низький рівень довіри до фінансових установ.	Запровадження державного контролю та гарантій для захисту пенсійних накопичень громадян.
Недостатній розвиток недержавних пенсійних фондів.	Створення сприятливих умов для діяльності НПФ, включаючи податкові стимули для громадян і роботодавців.
Обмежена участь роботодавців у пенсійних програмах.	Впровадження корпоративних пенсійних планів, аналогічних Канаді та Японії, що дозволить залучити бізнес до системи пенсійного забезпечення.
Мінімальний рівень фінансової грамотності населення.	Проведення інформаційних кампаній та освітніх програм щодо переваг добровільного пенсійного накопичення.
Відсутність механізму автоматичної участі у пенсійних програмах.	Введення обов'язкової або автоматичної участі з можливістю відмови, як у Великій Британії, що сприятиме масовому залученню громадян.
Невеликий вибір інструментів для інвестування пенсійних коштів.	Розширення можливостей для інвестування у прибуткові активи, за прикладом США та Австралії.
Відсутність сталих традицій добровільного пенсійного накопичення.	Формування культури довгострокових заощаджень через законодавчі ініціативи та підтримку з боку держави.
Значне навантаження на державну солідарну пенсійну систему.	Перехід до збалансованої багаторівневої пенсійної системи, що зменшить залежність пенсіонерів від державного бюджету.

Джерело: побудовано автором базуючись на [1–22].

ження на державний бюджет. Автоматична участь у пенсійних програмах, розвиток корпоративних пенсійних планів та запровадження гнучких механізмів інвестування можуть стати ефективними інструментами для покращення системи накопичувального пенсійного забезпечення в країні.

Висновки

Світовий досвід організації моделей недержавного пенсійного забезпечення демонструє широкий спектр підходів до формування фінансової стабільності громадян після виходу на пенсію. У більшості розвинених країн діє багаторівнева система, що включає державні пенсійні виплати, корпоративні пенсійні програми та добровільні індивідуальні накопичення. Така модель дозволяє забезпечити фінансову незалежність громадян у старості та зменшити навантаження на державний бюджет. Визначено, що одним із ключових аспектів успішного функціонування недержавного пенсійного забезпечення є довіра населення до фінансових інституцій та стабільність законодавчого регулювання. Країни, які досягли значних успіхів у цій сфері (Швеція, Чилі, Німеччина, Велика Британія, США та Австралія) активно впроваджують механізми стимулювання пенсійних накопичень, зокрема податкові пільги, автоматичне залучення до корпоративних планів, а також широкий вибір інвестиційних інструментів.

Для України використання світового досвіду є особливо актуальним, оскільки державна пенсій-

на система знаходиться під значним фінансовим навантаженням через демографічні зміни та дефіцит Пенсійного фонду. Впровадження обов'язкових накопичувальних внесків як у Швеції може стати важливим етапом у розбудові ефективної пенсійної системи. Автоматична участь у корпоративних пенсійних програмах за прикладом Великої Британії сприятиме масовому залученню населення до недержавного пенсійного забезпечення. Запровадження гнучких механізмів інвестування, подібних до моделей США та Австралії, дозволить громадянам самостійно обирати оптимальні фінансові інструменти для накопичення.

На основі аналізу світового досвіду у сфері недержавного пенсійного забезпечення можна сформулювати такі рекомендації для України:

Запровадження механізму автоматичної участі – впровадження принципу автоматичної участі у пенсійних програмах з можливістю добровільного виходу (аналог моделі Великої Британії).

Розвиток корпоративних пенсійних програм – створення сприятливих умов для роботодавців, які готові долучатися до пенсійного забезпечення своїх працівників, шляхом податкових пільг та фінансових стимулів, як це реалізовано в Канаді та Японії.

Диверсифікація інструментів інвестування – надання громадянам можливості вкладати пенсійні накопичення у широкий спектр фінансових активів подібно до практик США та Австралії.

Підвищення довіри до недержавних пенсійних фондів – посилення державного контролю, впроваджен-

ня механізмів гарантування пенсійних заощаджень та забезпечення прозорості діяльності фінансових установ для підвищення рівня довіри громадян.

Підвищення фінансової грамотності населення – проведення освітніх кампаній та тренінгів для формування культури довгострокових заощаджень.

Оптимізація державного регулювання та податкових стимулів – розробка комплексних законодавчих змін, які передбачають зниження податкового навантаження на внески у НПФ та створення більш сприятливих умов для їх діяльності.

Запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи – впровадження часткової або повної обов'язкової накопичувальної системи, як у Швеції, що допоможе сформуванню стабільного джерела додаткових пенсійних виплат у майбутньому.

Модернізація інформаційних систем та цифровізація – використання сучасних технологій для спрощення доступу громадян до інформації про стан їхніх пенсійних накопичень, автоматизація процесів управління та покращення сервісів.

Отже, використання світового досвіду дозволить Україні побудувати збалансовану та стійку пенсійну систему, яка забезпечить гідний рівень життя пенсіонерів, зменшить залежність від державного бюджету та сприятиме економічному розвитку країни. Реалізація запропонованих рекомендацій дозволить Україні створити ефективну, надійну та стійку систему недержавного пенсійного забезпечення, що сприятиме фінансовій стабільності майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Бойко, О. І. (2019). Недержавне пенсійне страхування як доповнення до солідарного пенсійного забезпечення. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка, 3, 102–109. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.3-13.
2. Вовчак, О. Д., Гальків, Л. І., Кулініч, Т. В., & Жайворонок, І. Р. (2021). Формування фінансово стабільної пенсійної системи в Україні: виклики, передумови, критерії, заходи. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 4(35), 367–373. DOI: 10.18371/fcaptr.v4i35.222411.
3. Гаврилова, Н. В. Могилей, А. О. (2011). Недержавне пенсійне забезпечення в Україні : правовий аспект. Наукові записки, 11, (1), 192–194. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/4807>.
4. Д'яконова, І. І., Пахненко, О. М. (2019). Державне та недержавне пенсійне забезпечення в країнах ЄС: висно-

вки для України. Інфраструктура ринку, (31), 637–643. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download>.

5. Малишко, Є. О. (2013). Вибір основних ризиків суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки, 4, 136–142. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/9611/1>

6. Малишко, Є. О. (2020). Аналіз сучасного стану та розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. Інфраструктура ринку, 45, 233–241. DOI: 10.32843/infrastruct45-37.

7. Малишко, Є. О. (2020). Пріоритетні напрями розвитку загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство, 31, 59–66. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-31-10.

8. Малишко, Є. О. (2020). Шляхи вдосконалення механізму державного регулювання загальнообов'язкового накопичувального пенсійного забезпечення. Бізнес Інформ, 12, 347–354. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-347_354.pdf.

9. Малишко, Є. О. Вибір фінансової стратегії суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер : Економіка, 4, 66–71. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1169/1>.

10. Марич, М., Шупер, А. (2021). Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Економіка та суспільство, (31). DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-16.

11. Медвідь, А. О. (2018). Правові основи здійснення недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції, 515–517. URL: <http://hdl.handle.net/11300/10815>.

12. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: оцінка та рекомендації. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору», Недержавне пенсійне забезпечення в Україні оцінка та рекомендації URL: <https://knpf.bank.gov.ua>

13. Підлипна, Р. П. (2020). Розвиток інструментів недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Науковий вісник Ужгородського Університету, Серія Економіка, 1 (55), 41–48. DOI: 10.24144/2409-6857.2020.1(55).

14. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України № 1058-IV від 09 липня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

15. Про загальнообов'язкове накопичувальне пенсійне забезпечення: Проект Закону України від 27.12.2019 № 2683. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/J101073A.html.

16. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057–IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>

17. Про основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України : Послання Президента України до Верховної Ради та Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1–14/1349. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n1_14100-01.

18. Салькова, Т. В. (2019). Етапи розвитку пенсійної системи в Україні: євроінтеграційний вектор. Держава та регіони. Серія: Державне управління, 2 (66), 127–132. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2019/24.pdf.

19. Смирнова, І. І., Хачікян, С. А. (2021). Ндержавне пенсійне забезпечення в Україні: тенденції та проблеми розвитку. Економічний простір, (176), 124–129. DOI: 10.32782/2224-6282/176-22.

20. Стратегія розвитку пенсійної системи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/25951687>

21. Ткаченко, Л. (2018). Пенсійна система та пенсійна реформа в Україні. Фонд імені Фрідріха Еберта. Представництво в Україні, 40. URL: <Desktop/2%20раздел/14044.pdf>.

22. Ус, М., Ачкасова, С. (2021). Переваги стратегії формування ризик–орієнтованої системи накопичувального пенсійного забезпечення. Економіка та суспільство, (31). DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-18

References:

1. Boiko, O. I. (2019). Nderzhavne pensiine strakhuvannia yak dopovnennia do solidarnoho pensiinoho zabezpechennia [Non–state pension insurance as a supplement to the solidarity pension system]. Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriia Ekonomika = Bulletin of Sumy State University. Series Economics, 3, 102–109. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.3-13 [in Ukraine].

2. Vovchak, O. D., Halkiv, L. I., Kulinich, T. V., & Zhaivoronok, I. R. (2021). Formuvannia finansovo stabilnoi pensiinoi systemy v Ukraini: vyklyky, peredumovy, kryterii, zakhody [Formation of a financially stable pension system in Ukraine: challenges, prerequisites, criteria, measures]. Finansovo–kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky = Financial and credit activity: problems of theory and practice, 4(35), 367–373. DOI: 10.18371/fcaptp.v4i35.222411 [in Ukraine].

3. Havrylova, N. V. Mohylei, A. O. (2011). Nderzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini : pravovyi aspekt [Non–state pension provision in Ukraine: legal aspect]. Naukovi zapysky = Scientific notes, 11, (1), 192–194. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/4807> [in Ukraine].

4. Diakonova, I. I., Pakhnenko, O. M. (2019). Derzhavne ta nderzhavne pensiine zabezpechennia v krainakh YeS: vysnovky dlia Ukrainy [State and non–state pension provision in the EU countries: implications for Ukraine]. Infrastruktura rynku = Market Infrastructure, (31), 637–643. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download> [in Ukraine].

5. Malyshko, Ye. O. (2013). Vybir osnovnykh ryzykiv subiektiv nderzhavnoho pensiinoho zabezpechennia [Selection of the main risks of non–state pension provision entities]. Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky = Bulletin of Zaporizhzhia National University. Economic Sciences, 4, 136–142. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/9611/1> [in Ukraine].

6. Malyshko, Ye. O. (2020). Analiz suchasnoho stanu ta rozvytku systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Analysis of the current state and development of the pension system in Ukraine]. Infrastruktura rynku = Market Infrastructure, 45, 233–241. DOI: 10.32843/infrastruct45-37 [in Ukraine].

7. Malyshko, Ye. O. (2020). Priorytetni napriamy rozvytku zahalnoobov'iazkovoho nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia [Priority areas for the development of compulsory funded pension provision]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo = Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy, 31, 59–66. DOI: 10.32782/2413-9971/2020-31-10 [in Ukraine].

8. Malyshko, Ye. O. (2020). Shliakhy vdoskonalennia mekhanizmu derzhavnoho rehulivannia zahalnoobov'iazkovoho nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia [Ways to improve the mechanism of state regulation of mandatory funded pension provision]. Biznes Inform = Business Inform, 12, 347–354. DOI: 10.32983/2222-4459-2020-12-347-354. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-12_0-pages-347_354.pdf [in Ukraine].

9. Malyshko, Ye. O. Vybir finansovoi stratehii sub'iektiv nderzhavnoho pensiinoho zabezpechennia [Choice of financial strategy of non–state pension provision entities]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser : Ekonomika = Scientific Bulletin of Uzhhorod University.

Ser: Economics, 4, 66–71. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1169/1> [in Ukraine].

10. Marych, M., Shuper, A. (2021). Perspektyvy rozvytku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Prospects for the development of non-state pension provision in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo = Economy and Society*, (31). DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-16 [in Ukraine].

11. Medvid, A. O. (2018). Pravovi osnovy zdiisnennia nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Legal basis for the implementation of non-state pension provision in Ukraine]. *Pravovi ta instytutsiini mekhanizmy zabezpechennia rozvytku Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii = Legal and institutional mechanisms for ensuring the development of Ukraine in the context of European integration*, 515–517. URL: <http://hdl.handle.net/11300/10815> [in Ukraine].

12. Nederzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini: otsinka ta rekomendatsii. Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru», Nederzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini otsinka ta rekomendatsii [Non-State Pension Provision in Ukraine: Assessment and Recommendations. USAID Financial Sector Transformation Project, Non-State Pension Provision in Ukraine: Assessment and Recommendations] URL: <https://knpf.bank.gov.ua> [in Ukraine].

13. Pidlypna, R. P. (2020). Rozvytok instrumentiv nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Development of non-state pension provision instruments in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Universytetu, Seriya Ekonomika = Scientific Bulletin of Uzhhorod University, Series Economics*, 1 (55), 41–48. DOI: 10.24144/2409-6857.2020.1(55) [in Ukraine].

14. Pro zahalnoobov'iazkove derzhavne pensiine strakhuvannia [On Compulsory State Pension Insurance]. *Zakon Ukrainy № 1058-IV vid 09 lypnia 2003 r. = Law of Ukraine No. 1058-IV of 09 July 2003*, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> [in Ukraine].

15. Pro zahalnoobov'iazkove nakopychualne pensiine zabezpechennia [On Compulsory Accumulative Pension Provision]. *Proekt Zakonu Ukrainy vid 27.12.2019 № 2683 = Draft Law of Ukraine of 27.12.2019 No. 2683*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI01073A.html [in Ukraine].

16. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia [On Non-State Pension Provision]. *Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 № 1057-IV = Law of Ukraine of 09.07.2003 No. 1057-IV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> [in Ukraine].

17. Pro osnovni napriamy reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia naselennia Ukrainy [On the

main directions of reforming the system of pension provision of the population of Ukraine]. *Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady ta Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 zhovtnia 2001 r. № 1-14/1349 = Address of the President of Ukraine to the Verkhovna Rada and the Cabinet of Ministers of Ukraine of 10 October 2001, No. 1-14/1349*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n1_14100-01 [in Ukraine].

18. Salkova, T. V. (2019). Etapy rozvytku pensiinoi systemy v Ukraini: yevrointehratsiinyi vektor [Stages of development of the pension system in Ukraine: European integration vector]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia = State and regions. Series: Public Administration*, 2 (66), 127–132. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2019/24.pdf [in Ukraine].

19. Smyrnova, I. I., Khachikian, S. A. (2021). Nederzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini: tendentsii ta problemy rozvytku [Non-state pension provision in Ukraine: trends and problems of development]. *Ekonomichniy prostir = Economic Space*, (176), 124–129. DOI: 10.32782/2224-6282/176-22 [in Ukraine].

20. Stratehiia rozvytku pensiinoi systemy [Strategy for the development of the pension system]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/25951687> [in Ukraine].

21. Tkachenko, L. (2018). Pensiina systema ta pensiina reforma v Ukraini [Pension system and pension reform in Ukraine]. *Fond imeni Fridrikha Eberta. Predstavnytstvo v Ukraini = Friedrich Ebert Foundation. Representative Office in Ukraine*, 40. URL: <Desktop/2%20раздел/14044.pdf> [in Ukraine].

22. Us, M., Achkasova, S. (2021). Perevahy stratehii formuvannia ryzyk-orientovanoi systemy nakopychualnoho pensiinoho zabezpechennia [Advantages of the strategy for the formation of a risk-oriented funded pension system]. *Ekonomika ta suspilstvo = Economy and Society*, (31). DOI: 10.32782/2524-0072/2021-31-18 [in Ukraine].

Дані про автора

Пузырьова Поліна Володимирівна,

доцент кафедри смарт-економіки, Київський національний університет технологій та дизайну, д.е.н., професор

e-mail: puzyrova@ukr.net

Data about the author

Polina Puzyrova,

Associate Professor of the Department of Smart Economics, Kyiv National University of Technologies and Design, Doctor of Science in Economics, Professor

e-mail: puzyrova@ukr.net

ЗМІСТ

Макроекономічні аспекти сучасної економіки

КОРОЛЬОВ Р. Г. Механізми підтримки платоспроможності банків у кризові періоди	5
ГРИЦАЙ М. М. Монетизація як каталізатор економічного зростання України	13
ГЛУБОКИЙ П. М. Інтеграція ринку цінних паперів України у глобальний фінансовий простір	19
ФІЛІПОВ Д. В. Ключові аспекти управління борговою безпекою України	27
КУЦЕНКО А. С. Трансформація законодавчо-нормативної бази забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств	34
МОЛНАР О. С., МАРГІТИЧ В. В., ПАЛІЙЧУК Е. С. Соціально-економічний розвиток регіонів національної економіки	40

Інноваційно-інвестиційна політика

СТУДІНСЬКА Г. Я., СТУДІНСЬКИЙ В. А. Еволюція інноваційного розвитку аграрної сфери	45
ЗЕЙНАЛОВ Р. Е., ПАЛІЙ Н. Р. Високотехнологічне управління software-компаніями: аналітика, інновації, адаптація та проблеми розвитку	56

Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності

ЧУКАЄВА І. К. Пріоритетні напрямки та заходи реконструктивного відновлення систем забезпечення вуглеводнями в сучасних умовах України	67
РАДІОНОВА Н. Й. Можливості та загрози розвитку агропромислового комплексу в Україні	72
КУДРИЦЬКА Н. В. Стратегування реконструктивного відновлення авіаційного транспорту України	79
ЧОБАЛЬ Л. Ю., КАГАНЕЦЬ-ГАВРИЛКО Л. П., БОБИК О. В. Стратегія менеджменту підприємств в сфері послуг в сучасних умовах	85
ПАЛАМАРЧУК О. М., ЯРЕМЕНКО Л. М., СКРИПНИК Р. Є. Цифровізація бізнесу: нові можливості для стратегічного управління підприємствами в умовах економічної нестабільності	90
ГАВРИЛКО П. П., СІМЕХ К. Ю., ЯРТИМ А. В. Маркетингові стратегії підприємств готельного бізнесу в умовах кризових явищ	96
РУСІНА Ю. О. Фінансове планування як основа управління фінансовою діяльністю підприємства	101
КОТАР І. В. Стратегія сталого розвитку будівельного бізнесу	110
КАРПЮК С. А. Формування концепції автоматизованого економічного оператора як інструмент управління логістичною діяльністю підприємств в Україні	116
ВІДОМЕНКО О. І., МИХАЙЛИК О. М., ЖУЖУКІНА Н. І. Тренінгові методи у викладанні економічних дисциплін як відповідь на виклики сучасного ринку праці	122

Розвиток регіональної економіки

МЕЛЬНИК О. М. Інституціональні форми інтеграції України у світове господарство	129
КРУПСЬКИЙ В. С. Сучасна допомога сільському господарству в ЄС та країнах Східної Європи	134

Соціально-трудова проблеми

ПУЗИРЬОВА П. В. Світовий досвід організації моделей недержавного пенсійного забезпечення: особливості та можливості для України	139
СОЛОВІЙ А. С. Сутнісне значення та наукове обґрунтування підходів формування і розвитку трудового потенціалу в Україні	151

Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Збірник наукових праць

№1 (284) 2025 р.

Періодичність – щомісячник

Головний редактор Студінська Г.Я.
Комп'ютерна верстка та дизайн Сердюк В.Л.

Підписано до друку 30.01.2025 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний
Ум. друк. аркушів 19,06.
Гарнітура Europe. Наклад 100 прим.

Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки
Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ 22545–12443ПР від 20.02.2017 р.
Адреса редакції: 01014, м. Київ, бул. Дружби Народів, 38
<http://dndiime.org.ua/>, e-mail: zbornik@ukr.net